

pirmininkas pats tvarko siuntinėjimą, naudodamas UBCIM biuro pateiktas siuntimo formas. Antra, darbo grupė turi nuolat išsamiai informuoti Katalogavimo ir kitas dalyvaujančias sekcijas apie ISBD rengimo eigą. Vykdančiųjų ir dalyvaujančiųjų sekcijų nuolatinių komitetų nariai dalyvauja visuotiniuose aptarimuose. Be to, dalyvauti aptarimuose turi teisę visi Katalogavimo ir kitų vykdančiųjų sekcijų asocijuotieji, instituciniai garbės nariai ir nariai kandidatai, taip pat ISBD peržiūrėjimo komiteto nariai.

Po visuotinio aptarimo darbo grupės pirmininkas, konsultuodamasis su grupės nariais, privalo atsižvelgti į visas gautas pastabas ir projekto tekste padaryti visus reikalingus pakeitimus, tačiau darbo grupė, kaip juridinis asmuo, pasilieka sau teisę spręsti dėl atsiliepimų ir esminių pasiūlymų panaudojimo galutinėje teksto redakcijoje.

Kai darbo grupė yra visiškai patenkinta projektu tekstu, jis perduodamas ISBD peržiūrėjimo komitetui, kuris tikrina, ar tekstas atitinka ISBD principus ir ISBD(G) nuostatas. Darbo grupės pirmininkas parengia galutinį tekstą, įtraukdamas, jei reikia, pataisymus, padarytus ISBD peržiūrėjimo komiteto. Tuomet naujas arba pataisytas ISBD jau būna parengtas balsavimui. Darbo grupės pirmininkas siunčia dokumento originalą kartu su trumpu apibūdinimu (įtraukiamu į lydraštį) UBCIM programos vadovui. UBCIM programos direktorius yra atsakingas už dokumento egzempliorių išsiuntimą visiems Katalogavimo ir kitų bendradarbiaujančių sekcijų nuolatinių komitetų nariams (išskyrus narius korespondentus ir garbės narius), nors kartais šią užduotį atlieka darbo grupės pirmininkas, prižiūrint programos direktoriui. Jeigu dokumentas balsų dauguma priimamas, UBCIM programos direktorius organizuoja jo išleidimą. Jeigu dokumentas balsavimu atmetamas, sekcijos pirmininkas konsultuojasi su Nuolatiniu komitetu ir nustato tolesnės veiklos kryptį.

Visos šios procedūros, kaip jau minėta, buvo atliekamos ilgiau nei dešimtmetį, dar prieš atsirandant elektroniniam ryšiui, kuris dabar įgalina atlikti visas operacijas per internetą. Šiandien, kaip žinome, labai paprasta nusiųsti netgi labai didelės apimties dokumentus akimirksniu savo kolegoms visame pasaulyje ir susirašinėti be gaišaties būdingos naudojantis tarptautinio pašto sistema. Taip pat tapo įprasta skelbti dokumentus tinklapyje ir keistis profesionalia informacija elektroninių diskusijų tinklais. Dėl privalumų, kuriuos teikia internetas, sutaupomos ir pašto išlaidos, ir dokumentų siuntimo laikas, todėl ISBD peržiūrėjimo grupė suskato modifikuoti procedūras. Kaip jau buvo sakyta, grupė nusprendė pabandyti atlikti ISBD(M) peržiūrėjimą įtraukiant FRBR rekomendacijas naudodama žiniatinklį, kaip pagrindinę priemonę šiam procesui vykdyti pasauliniu mastu. Pasiūlyti pakeitimai buvo pateikti pastebimoje vietoje IFLANET, o

apie galimybes pasinaudoti jais tyrinėjimo ir komentavimo tikslais buvo paskelbta IFLANET ir keliuose kituose elektroniniuose sąrašuose. Kadangi siūlomi pakeitimai neatrodė priešaringi, grupė nusprendė nustatyti keturių mėnesių peržiūrėjimo periodą. Nėra abejonės, kad naujiems ISBD ir dideliems pakeitimams reikės daugiau laiko, ir galbūt UBCIM biurui reikėtų padėti grupei nuspręsti, kokie asmenys ir grupės, neturintys priėjimo prie interneto, galėtų dalyvauti peržiūrėjime. Šios ir kitos aplinkybės bus tiriamos toliau, o mes džiaugsimės galėdami prisidėti prie skleidimo ir patvirtinimo procesų modernizavimo.

IFLA privalo imtis atsakomybės didinti galimybes, kurias siūlo šiuolaikinės technologijos, kad pagerintų keitimąsi informacija, ir keisti požiūrį į katalogavimo standartizacijos darbą. Projektams bus tik geriau, jei paspartės jų rengimas, o technologijos leis sutaupyti nemažai lėšų rengiant projektų tekstus ir juos perduodant. Be to, patobulintos procedūros leis IFLA ir toliau vadovauti katalogavimui. Tokie standartai kaip ISBD nurodė kryptis nacionalinių katalogavimo komitetų darbui modernizuojant nuostatas pagal tarptautiniu mastu priimtą praktiką. Šiuolaikinių leidinių modeliai kinta, ypač dėl elektroninės aplinkos, kurioje mes vis daugiau dirbame. Šiuo metu ne tik reikia apmąstyti daugelį naujų bibliografijos darbo sričių, bet ir ne kiekviena jau egzistuojanti šio darbo praktika tebėra tokia pat efektyvi kaip anksčiau. Dėl to AACR ir RAK, neminint kitų žymiausių pasaulio katalogavimo taisyklių, yra peržiūrimos. IFLA uždavinys yra užtikrinti, kad šie peržiūrėjimo projektai būtų vykdomi atsižvelgiant į tarptautinio suderinamumo reikalingumą bei svarbą ir neužsisklęstų savyje. ISBD peržiūrėjimo grupė privalo padėti Katalogavimo sekcijai bent jau bibliografinio aprašo srityje, skatindama ryšius su grupėmis, peržiūrinčiomis nacionalines katalogavimo taisykles, ir siekdama jų indėlio bei bendradarbiavimo išlaikant tarptautiniu mastu priimtą struktūrą. Be abejo, nacionalinių katalogavimo taisyklių peržiūrėjimo projektai suteiks galimybę pateikti daug pasiūlymų dėl ISBD standartų tobulinimo, ir IFLA turėtų sveikinti šią galimybę kaip priemonę užtikrinti savo standartų gyvybingumą. Todėl IFLA turi pripažinti būtinybę atnaujinti vadovavimą koordinuojant šiuos projektus su savo standartizavimo veikla ir skatinant nacionalines bibliotekas ir nacionalinius katalogavimo komitetus bendradarbiauti, kad būtų išsaugotos bibliografinės veiklos sritys, kurios įgalintų keistis katalogavimo duomenimis mažesniais kaštais ir suteiktų naudos vartotojams visame pasaulyje. Modernūs standartų kūrimo ir peržiūrėjimo būdai labai padės Katalogavimo sekcijai ir jos peržiūrėjimo grupei spręsti savo uždavinius.

Iš anglų k. vertė A. Staskevičius

Serialinių leidinių standartų susilieėjimas: ISBD(S) raida

Ingrid PARENT

Kanados nacionalinė biblioteka, 395 Wellington street, Ottawa, Canada K1A 0N4

Šiame straipsnyje apžvelgsime serialinių leidinių standarto peržiūros darbą, kurio ėmėmės siekdami sukurti naują, efektyvų ir naudingą ISBD(S) - serialinių leidinių aprašo standartą, skirtą ir spausdintiems, ir elektroniniams leidiniams.

Dalyvaudama šiame projekte ir pirmininkaudama darbo grupėje, aš greitai suvokiau, kad šis procesas yra kur kas daugiau negu paprasčiausias egzistuojančio teksto perredagavimas, atliekamas kas penketą ar dešimt metų. Jau pats standarto tobulinimas yra nelengvas uždavinys. Tačiau mes ėmėmės proceso, kuris turi daug platesnę ir svarbesnę reikšmę serialinių leidinių tvarkymui pasaulyje. Norime sukurti aprašo standartą, kuris apimtų visus svarbiausius ir aktualiausius trijų didžiųjų tarptautinio katalogavimo standartų bruožus. Tie standartai tai: ISBD(S), AACR ir ISSN. Visų trijų standartų atstovai dalyvavo peržiūroje nuo pat pradžios. Mes iš tiesų esame ties riba, kai bus priimti svarbūs ir unikalūs serialinių leidinių katalogavimo srities sprendimai šiuo pereinamoju laikotarpiu, kai keičiamos taisyklės dėl iškilusių interneto plėtros ir naujų medžiagos formų problemų. Dabar yra palanki proga suderinti įvairiausias taisykles, tai būtų labai naudinga ne tik kataloguotojams, bet, kas būtų dar svarbiau, daugeliui serialinių leidinių bibliografinės informacijos vartotojų.

Apibrėšime terminus „serialiniai leidiniai“ ir „serialinių leidinių vartotojai“. Pirmoji ir svarbiausia ISBD(S) darbo grupės nuostata yra ta, kad mes ėmėmės uždavinio, kurį pasiūlė AACR kataloguotojai - praplėsti serialinio leidinio sąvoką, į kurią įeitų nauja serialinio leidinio, kaip integruoto leidinio, samprata. Kataloguotojams jau teko susidurti su kai kurių rūšių integruotais leidiniais, pavyzdžiui, keičiamų lapų leidiniais, tačiau mūsų niekada netenkino nei jų apibrėžimas, nei jų katalogavimo būdas - ar jie monografijos, ar serialiniai leidiniai? Dabar, atsiradus internetui, mums reikia tvarkytis su daugeliu naujų rūšių tęsiamųjų leidinių, kurie integruojami: kiekvienas variantas užima ankstesniojo vietą. Leidiniai nėra tolygios sekos. Todėl šiam reiškiniai apibūdinti sukurtas naujas terminas „integruojamas išteklius“. Jis apibūdinamas taip: bibliografinis išteklius, kuris praplečiamas arba

pakeičiamas naujais papildymais, kurie netampa savarankiški, o yra integruojami į visumą. Integruojamų išteklių pavyzdžiai yra keičiamų lapų papildymai ir tinklapiai.

„Serialinio leidinio“ apibrėžimas taip pat buvo modifikuotas. Serialinis leidinys - tęsiamasis išteklius bet kuria laikmena, leidžiamas tolygia seka atskiromis dalimis, paprastai turintis numerinį arba chronologinį žyminį ir iš anksto numatytą baigtį. Serialinių leidinių pavyzdžiai yra žurnalai, elektroniniai žurnalai, telefonų knygos, metiniai pranešimai, laikraščiai, renginių biuletiniai ir monografijų serijos.

Serialiniai leidiniai ir integruojami ištekliai drauge sudaro tęsiamąjį išteklių sąvoką - tai yra bibliografinis išteklius, leidžiamas tam tikrą laikotarpį, kurio baigtis iš anksto numatyta.

Taigi tęsiamąjį išteklių terminas apibendrina tas leidinių rūšis, kurias apims ISBD(S) standartas. Todėl darbo grupė siūlys, kad standarto pavadinimas ISBD(S) būtų pakeistas į ISBD(CR) (Continuing Resources). Šiuos apibrėžimus aptarinėja trys darbo grupės ir tikėtina, kad prieš pasiekiant susitarimą teks kai ką pataisyti. Tačiau jeigu nepavyks susitarti dėl tokių elementarių dalykų kaip apibrėžimas, darbas gali nutrūkti. Mano supratimu, nėra prasmės laikytis skirtingų definicijų tos pačios rūšies leidiniams, reikia padaryti ir kai kurių nuolaidų. Kai tikrai trys grupės susitars dėl apibrėžimų, labai tikėtina, kad Tarptautinė standartų organizacija ISO sutiks juos priimti.

Kita svarbi draugiško susitarimo sritis yra daug pastangų ir laiko reikalaujantys pavadinimo keitimo darbai. Norėtusi labai aiškiai parinkti, kad mūsų darbo grupės nuostata, kurią remia ir kitų dviejų standartų grupės, - mažinti skaičių atvejų, kada keičiantis pavadinimui reikia sukurti naują bibliografinį įrašą. Dauguma leidėjų tikriausiai nesupranta kataloguotojų argumentų, kai šie nusprendžia antraštės pasikeitimą laikyti esminiu, o leidėjui atrodo, kad tai yra tas pats leidinys. Mes taip pat turime atsižvelgti į vartotojo poreikius ir į tai, kaip jis ieško informacijos. Taigi reikia siekti pusiausvyros tarp pavadinimų pakeitimų skaičiaus sumažinimo, tuo pačiu taupant lėšas, ir poreikio gerinti priėjimą prie informacijos.

Tačiau kol kas peržiūros proceso tendencija - sumažinti antraščių esminių pakeitimų, dėl kurių reikia kurti naujus bibliografinius įrašus, skaičių, ir kiek galima daugiau antraščių taisyčių laikyti neesminiais, atspindėti juos esamame apraše.

Darbo grupė apsvairstė įvairius kriterijus esminiam antraštės pasikeitimui nustatyti. Vis dėlto grįžome prie žodžių skaičiavimo antraštės pradžioje ir, atrodo, apsistojomė ties pirmaisiais penkiais žodžiais, kaip esminiais, rodančiais, ar pakeitimas yra žymus. Kodėl penki žodžiai, kodėl ne keturi arba šeši? Atlikome išsamią analizę, kokį poveikį turi skirtingas žodžių skaičius, bei apsvairstėme šį klausimą kitų kalbų - ne anglų - požiūriu. Kad ir kokias taisykles svarstytume, jos turi tiktai antraštėms visomis kalbomis. Kuriamas tarptautinis standartas ir turime būti tikri, kad naujasis ISBD būtų suprantamas visiems vartotojams. Kol trys grupės tebesvarsto, kas tai yra esminis ar neesminis antraštės pakeitimas, vyrauja bendra nuomonė, kad iškilus abejonoms pakeitimą reikėtų laikyti neesminiu. Tai skiriasi nuo šiuo metu egzistuojančios praktikos.

ISBD(S) peržiūros procesas

ISBD(S) darbo grupę sukūrė 1998 m. IFLA Katalogavimo sekcija, siekdama peržiūrėti nuo 1988 m. veikiančią standartą. Dauguma grupės narių yra iš Katalogavimo sekcijos ir atstovauja įvairioms pasaulio šalims. Be to, joje dalyvauja IFLA Serialinių leidinių sekcijos atstovai, ISSN tinklo ir AACR bendrijos nariai.

Mes siekėme susirinkti bent kartą per metus, neskaitant susitikimų per kasmetines IFLA konferencijas. 1998 m. susitikome Kopenhagoje, o 2000 m. sausio mėnesį - San Antonio. Pogrupis, kuris ieškojo naujų būdų antraštėms identifikuoti, susirinko tų pačių metų birželio mėnesį Otavoje.

Susitikimas Jeruzalėje pastūmėjo peržiūros procesą į priekį. Didelė darbo dalis buvo skirta ne vien specifiniams klausimams spręsti, bet ir veikiančių standartų tekstui bei pavyzdžiams redaguoti ir aiškinti.

Mūsų partneriai šiame revizavimo procese taip pat laikosi glauto tvarkaraščio ir stengiasi veikti sinchroniškai su kitais ISBD(S) atnaujinimo dalyviais. AACR bendrija šiame procese pasikliauja Jungtinio vadovavimo komiteto (JVK) nuostatomis. Komitetas vykdo iš anksto numatytą revizavimo ir konsultavimo veiklą. Nepaisant visų suinteresuotų pusių pastangų, revizavimo procesas ne visada vyksta sklandžiai. Kol galėsime priimti galutinius sprendimus, pavyzdžiui, dėl apibrėžimų, kuriuos suformulavome San Antonio, turime laukti kito JVK posėdžio, įvyksiančio 2000 m. rugsėjo viduryje. ISSN nacionalinių centrų direktoriai taip pat susitinka rugsėjo mėnesį tęsti peržiūros procesą. Jie tikisi susitarti dėl

taisyklių pakeitimų, kad būtų galima išleisti naują „ISSN katalogavimo vadovą“.

Svarbiausias susitikimas, kuriame likę trijų standartų skirtumus tikimasi sumažinti iki minimumo arba galutinai panaikinti, bus trijų grupių ekspertų posėdis, kuris įvyks 2001 m. lapkričio mėnesį Vašingtone. Reikia šiuos tris standartus išleisti nedelsiant ir siekti, kad šis ekspertų posėdis būtų paskutinis, išspręstų visus likusius klausimus. Tačiau tai nereiškia, kad bendradarbiavimas nutrūks. Dialogas ir ryšiai standartams vystantis privalo tęstis. Mes kartu dirbsime toliau - leisime naujus standartus, vadovus ir katalogavimo taisykles. ISBD(S) arba ISBD(CR) galutinis projekto tekstas bus parengtas po ekspertų posėdžio ir pateiktas ISBD peržiūros grupei priimti. Po to, laikantis IFLA standartų ir rekomendacijų, jis bus išsiuntinčtas į visas šalis peržiūrai. Gavus pastabas, projektas bus pataisytas ir jo galutinis tekstas bus pateiktas tvirtinti IFLA Katalogavimo sekcijai. Jeigu viskas klostytis sklandžiai, nauja ISBD(CR) redakcija bus išleista po IFLA konferencijos Bostone. Procesas užtruks apie 3 metus, bet tai ne per ilgą laikotarpį svarbiam tarptautiniam standartui atnaujinti, derinant jį su kitais serialinių leidinių standartais.

ISST - Tarptautinis serialinio leidinio antraštės standartas

Šiuo metu vykstanti standartų derinimo veikla davė impulsą naujai iniciatyvai - palengvinti bendrą naudojimąsi tarptautiniais ištekliais, t.y. parengti Tarptautinį serialinio leidinio antraštės standartą. Kaip jau buvo minėta, Otavoje įvyko ISBD(S) darbo grupės pogrupio suvažiavimas, kurio tikslas buvo toliau plėtoti šią ISST koncepciją.

Tai keleto kūrybingų kolegų, manančių, kad turi būti geresnis būdas unifikuotai identifikuoti serialinio leidinio antraštę, nepriklausomai nuo nacionalinių katalogavimo taisyklių ar tinklų, idėja. ISST pakeistų ISSN tinkle esančias reikšmines antraštes ir daugumą unifikuotų antraščių, sudarytų pagal AACR taisykles. ISST kartu su ISSN numeriu būtų pagrindinis identifikatorius ir etalonas nustatant, kada antraštės pakeitimo atveju reikalingas naujas bibliografinis įrašas.

Reikia paminėti specialistus, plėtojančius šią koncepciją. Tai - Jean Hiron ir Regina Reynolds iš Kongreso bibliotekos, Reinhardas Rinnas ir Günteris Franzmeieris iš Vokietijos bei Françoise Pellé ir Alainas Roucolle iš ISSN tarptautinio centro. Jų dar laukia didelis darbas. Turime pažvelgti plačiau į priėjimo prie informacijos terminus ir į būdus, kaip galime tobulinti pasikeitimą informacija. Taip pat didžiųjų technologinių pokyčių ir pereinamojo etapo laikotarpiu turime galimybę iškelti naujas idėjas, siekdami pagerinti serialinių leidinių aprašą taip, kad keitimasis informacija tarp šalių patirtų minimaliausią žmonių įsikišimą.

Kadangi numatoma, kad ISST pakeis reikšminę ir unifikuotą antraštės dabar egzistuojančiais pavidalais, ISST įdiegimas gerokai pakeis dabartinę praktiką ir sukels ateityje reikšmingų pokyčių. Štai kai kurie klausimai, iškilę svarstymo metu, kuriuos reiks spręsti:

- perėjimas nuo reikšminės antraštės suteikimo prie ISST suteikimo, įskaitant darbo sąnaudas ISSN centruose ir kataloguotojų suteiktų laikinųjų ISST vėlesnio atpažinimo ISSN centruose poveikį;

- reikšminių ir unifikuotų antraščių sudarymo skirtumai, ypač su kolektyvinių autorių paaiškinančiais žodžiais. ISSN taisyklės, kaip nustatyti kolektyvinių autorių paaiškinančius žodžius po antraštės, skiriasi nuo kitų nacionalinių katalogavimo normų, taip pat nuo AACR. Tačiau reikėtų nepamiršti, kad dauguma serialinių leidinių antraščių neturi kolektyvinių autorių paaiškinančių žodžių arba papildymų prie tipinės antraštės. Pastaruoju metu ISSN tarptautinio centro atlikti tyrimai, apėmę beveik milijoną savo registro įrašų, parodė, kad beveik 70% reikšminių antraščių sudarė vadinamosios paprastos antraštės be paaiškinamųjų žodžių. Apie 20% reikšminių antraščių turėjo paaiškinamuosius žodžius, o 10% buvo įvairios neunikalios antraštės, po kurių žymėti jas leidžiantys kolektyvai. Mes kartais per daug sutelkiame dėmesio į esančius skirtumus, nepastebėdami, kad trys standartai, kuriuos peržiūrime, daugumos antraščių netraktuos skirtingai;

- skirtumai renkantis pradmenį. Kai kurios katalogavimo taisyklės leidžia kolektyviniams autoriams daugiau pradmenų;

- transliteracijos skirtumai. Jie nėra lengvai suderinami, nes apima ne tik serialinius, bet ir kitų rūšių leidinius. Šios užduoties sprendimas - kitos darbo grupės veiklos objektas;

- ISSN registro, kaip tarptautinio autoritetinio šaltinio, naudojimas tarptautinio serialinio leidinio antraštės standartui. Iškyla daug klausimų dėl šių įrašų failo prieinamumo ir operatyvumo. Tačiau mes neprarandame vilties juos įveikti, nes ISST koncepcija siūlo daug privalumų. Kadangi ISST buvo naudojamas kaip tarptautinio susitarimo priemonė sprendžiant, kada antraštė keičiama iš esmės ir kada kuriamas naujas įrašas, jis padidins galimybes naudotis įrašais tarptautiniu mastu. Be to, yra ir kitų ISST privalumų:

- jis užtikrina stabilumą, kadangi tiksliai ISST pakeitimo atveju bus būtina sukurti naują įrašą;
- jis padidina produktyvumą, nes nežymaus

antraštės keitimo atvejais pirminė antraštė galės būti pakeista nesukuriant naujo įrašo ir nekeičiant ISST;

- jis įgalina nacionalinio katalogavimo praktiką integruoti su ISSN katalogavimu - vienu įrašu bus galima atlikti abi funkcijas.

ISST pogrupis planuoja toliau tobulinti koncepciją ir parengti išsamų pasiūlymą, kuriame būtų išdėstytas kliūčių nugalėjimo planas. Atsižvelgiant į tai, kad ISST įvedimas padarys nemažą poveikį dabartinei katalogavimo praktikai, reikia, kad jį nuodugnai įvertintų ir apsvairstytų įvairios serialinių standartų rengimo grupės. Tačiau ISST yra dalis mūsų ilgalaikės strateginės vizijos, pagal kurią turėtų vystytis serialinių leidinių katalogavimas.

Išvados

Čia apžvelgėme kelias problemas, kurias bando spręsti ISBD(S) darbo grupė. Kaip minėjau pradžioje, šis projektas įgavo naujas dimensijas, žymiai peržengiančias eilinę egzistuojančio teksto redakciją. Tačiau privalumai, kuriuos teiktų progresyvaus ir efektyvaus serialinio leidinio standarto sukūrimas, ženkliai viršys jo kūrimo proceso sunkumus. Šiuos privalumus vertėtų pakartoti.

- Padidėjusios nacionalinio ir tarptautinio keitimosi įrašais galimybės sumažina katalogavimo išlaidas (t.y. originalaus ir katalogavimo iš kitų šaltinių išlaidų santykis). Galėtų būti dalinamasi atsakomybe už nuolatinių serialinių leidinių standartų priežiūrą ir bendrų problemų sprendimą bei tobulinimo galimybę.

- Nors internatas sudarė sąlygas globaliam priėjimui prie bibliotekų katalogų, unifikuotos serialinių leidinių aprašo taisyklės padėtų išvengti painiavos vartotojams ir kataloguotojams, bandantiems atpažinti ir surasti ieškomą medžiagą.

- Valstybinės bibliografijos tarnybos galėtų naudoti tą patį įrašą savo nacionalinės bibliotekos katalogui ir siųsti tarptautiniam ISSN registrui. Šiuo metu kai kurios tarnybos pristato įrašus ISSN registrui, naudodamos įrašus, sukurtus savo nacionalinių bibliotekų katalogams, tuo būdu kartais pažeisdamos ISSN taisyklių reikalavimus.

Nors šis darbas yra komplikotas ir reikalauja kiekvieno dalyvio pastangų, poreikis patobulinti serialinių leidinių katalogavimą yra labai aiškus. Jeigu mums pavyks sutarti, galėsime didžiutis, kad praturtinome visą informacijos vartotojų bendriją.

Iš anglų k. vertė A. Staskevičius